

7. 4. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

K civilněprávní úpravě ochranné normy

Ochranná norma je pro české občanské právo relativně novým pojmem zavedeným zákonem č. [89/2012](#) Sb., občanským zákoníkem. Prostřednictvím úpravy ochranné normy obsažené v § 2910 občanského zákoníku, je zákonná ochrana rozšířena i na jiná práva, než práva absolutní, pokud je porušena právní norma, jejíž obsah je zaměřen na ochranu před vznikem určité újmy.[1] Jaký je význam tohoto institutu a jaké změny při naší do českého právního řádu – touto otázkou se zabývá tento článek.

TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ

Institut ochranné normy a jejího ochranného účelu byl pojmem českému právnímu řádu po dlouhou dobu prakticky neznámým. V českém právu jej zakotvil až § 2910 věta druhá zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku (dále jen „*občanský zákoník*“ či „*o. z.*“), přičemž inspirace k této úpravě byla čerpána v § 823 odst. 2 německého občanského zákoníku (BGB). Své využití nalezne zejména v oblasti náhrady újmy a posuzování občanskoprávní odpovědnosti škůdce.

Mezi obecné předpoklady pro vznik občanskoprávní odpovědnosti se řadí protiprávnost, způsobená újma, kauzální nexus, a v případě deliktní odpovědnosti též zavinění. **Ochranný účel normy** je institutem stojícím na pomezí mezi protiprávností a kauzálním nexem,[2] který je, podobně jako v rozhodovací praxi českých soudů hojně využívaná teorie adekvátní příčinné souvislosti,[3] **prostředkem sloužícím k vymezení rozsahu odpovědnosti škůdce za újmu**. Nejde však o nástroj pro vymezení konkrétního rozsahu náhrady újmy, kterou je škůdce povinen uhradit – ochranný účel normy pouze stanovuje, kterým poškozeným a na jakých statcích má škůdce újmu nahradit.[4]

Úpravu ochranných norem nalezneme v **§ 2910 větě druhé o. z.** Ustanovení § 2910 o. z. stanovuje následující: „*Škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.*“ Ustanovení § 2910 o. z. je obecnou samostatnou klauzulí tvořící základ pro postih újmy způsobené porušením zákonné povinnosti. V jeho rámci jsou rozlišovány dvě základní skutkové podstaty – porušení práva absolutního a práva jiného. Povinnost k náhradě újmy tak vzniká jednak tomu, kdo vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva (ať již osobního nebo majetkového), tedy právu působícímu vůči všem (*erga omnes*), a jednak tomu, kdo zasáhne do jiného práva zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.

Do ustanovení § 2910 o. z. byly (nikoli však doslovně) recipovány tzv. **velká a malá generální klauzule upravená v § 823 německého občanského zákoníku** (dále jen „*BGB*“). § 823 odst. 1

BGB obsahuje úpravu tzv. velké generální klauzule chránící absolutní lidská práva,[5] které odpovídá § 2910 věty první občanského zákoníku. Ustanovení **§ 823 odst. 2 BGB** pak obsahuje jednu z tzv. malých generálních klauzulí, jež byla **recipována do § 2910 věty druhé** občanského zákoníku, a jejímž předmětem je právní úprava otázky ochranných norem. Dle § 823 odst. 2 BGB je povinen k náhradě újmy ten, kdo protiprávně a zaviněně poruší zákon na ochranu jiného a tímto mu způsobí újmu.[6] Toto ustanovení míří zejména (nikoli však výlučně) na situace, kdy nejsou poškozena žádná z absolutních práv uvedených v § 823 odst. 1 BGB, nýbrž jmění jiné osoby, a to v důsledku porušení ochranného zákona (*Schutzgesetz*).[7]

Ochranným zákonem se ve smyslu ustanovení § 823 odst. 2 BGB **rozumí jakákoli právní norma, která má sloužit k ochraně zájmů určité osoby**. [8] I český občanský zákoník v ust. § 2910 užívá slovních spojení „*povinnost stanovená zákonem*“ a „*zákonná povinnost*“. Redukovat pojem ochranné normy pouze na normy zákonné by však nebylo správné. Takovéto pojetí by bylo příliš úzké a neodpovídalo by české právní kultuře, v níž jsou podzákonné předpisy vydávány *secundum et intra legem*. Ochranná norma může být tedy obsažena jak v zákoně, tak i v nařízení vlády nebo vyhláškách ministerstev, správních úřadů nebo orgánů územní samosprávy.[9]

Ochranná norma je dle stávající německé judikatury pouze taková, která **slouží k ochraně práv, právních statků nebo právem chráněných zájmů jednotlivce, popř. určitého okruhu osob**. [10] Postačí však, mají-li být individuální zájmy normou chráněny vedle jiných zájmů. Vyloučeny jsou takové normy, které mají chránit výlučně obecné zájmy (a zejména stát).[11]

Zásadní výhodou úpravy ochranných norem v malé generální klauzuli (v porovnání s velkou generální klauzulí) je fakt, že v případě využití této úpravy lze požadovat náhradu újmy i na jiných právech, než absolutních, a taktéž lze nárokovat náhradu čisté ekonomické újmy.[12]

Ochranný účel a působnost normy

Pakliže chceme určit občanskoprávní odpovědnost škůdce a rozsah této odpovědnosti na základě malé generální klauzule, pak musíme **v první řadě zjistit, zda se jedná o ochrannou normu** (viz výše). Teprve je-li tato skutečnost nepochybná, **přistoupí se k zjišťování ochranného účelu a působnosti normy**. Vymezení ochranného účelu je esenciální a neopomenutelnou složkou při posuzování nároku na náhradu újmy z důvodu porušení ochranné normy. V podstatě se jedná o zvláštní druh interpretace normy, kdy se nezjišťuje význam textu zákona, nýbrž jeho ochranný účel. K interpretaci jsou využívány klasické interpretační metody – gramatická, systematická, teleologická, historická, logická a komparativní.[13]

Nahraditelné jsou pouze újmy, které spadají pod ochranný účel normy, tedy újmy, jimž se norma snaží zabránit. Tyto újmy se řadí do tzv. ochranné působnosti normy. Posuzují se **osobní působnost normy** (zda poškozený náleží k osobám, které právní norma chrání), **věcná působnost normy** (zda norma chrání statek, na kterém újma vznikla) a **modální působnost normy** (zda norma chrání osobu a právní statek před konkrétním jednáním, kterým byla újma způsobena).[14]

Vzhledem k tomu, že institut ochranné normy je v českém právním řádu v podstatě novinkou, neváže se k němu dosud nijak velké množství soudních rozhodnutí. Přesto však lze narazit na dva nálezy Ústavního soudu České republiky, které se touto problematikou již zabývaly. První významná zmínka o institutu ochranných norem se objevila v **nálezu Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05**, který se týkal využití ochranného účelu normy v souvislosti se smluvní odpovědností, a kde bylo řečeno následující:

„(...) v řadě vzájemně souvisejících příčin nejsou všechny příčiny stejně významné. Základní

obsahovou náležitostí odůvodnění rozhodnutí **o příčinné souvislosti tak musí být úvaha o kritériích, kterými se odlišují právně podstatné příčiny od příčin právně nepodstatných, a aplikace těchto kritérií na konkrétní případ.** (...)

Řešení této otázky přináší jednak teorie ochranného účelu a jednak teorie adekvátnosti kausálního nexu. **Je-li možné zjistit rozsah ochranného účelu, je třeba postupovat podle teorie ochranného účelu, nelze-li jej konkrétně určit, pak je nutno postupovat v souladu s teorií adekvátnosti kausálního nexu.**(...)

Teorie ochranného účelu je založena na tom, že dlužník neodpovídá za všechny následky porušení smlouvy, nýbrž jen za porušení těch zájmů, jejichž ochrana byla účelem příslušné smlouvy, přičemž ohledně ochranného účelu není rozhodné výslovné vyjádření smluvních stran, nýbrž to, zda tyto zájmy leží věcně ve směru a v rámci smlouvou převzatých povinností.

Druhým rozhodnutím je pak **nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1587/15** týkající se povinnosti rodičů vykonávat dohled nad dítětem, která vyplývá z rodičovské odpovědnosti, jejíž součástí je i ochrana dítěte dle § 858 občanského zákoníku:

*„Porušení této ochranné normy může poté vést ke vzniku odpovědnosti za újmu způsobenou dítěti podle obecné odpovědnosti za porušení zákonné povinnosti zakotvené v § 2910 občanského zákoníku. **Pro vznik odpovědnosti za újmu podle tohoto ustanovení je nutno prokázat, že osoba, která má v dané situaci nad dětmi vykonávat dohled, tuto svou povinnost zaviněně porušila a újma způsobená dítěti je v příčinné souvislosti s porušením této povinnosti. Za účinnosti současného občanského zákoníku je však nutno dovodit, že v případě ochranné normy shledání porušení zákonné povinnosti, tedy konstatování obecné protiprávnosti jednání dohlížející osoby, pro vznik odpovědnosti za danou újmu nestačí. Je totiž nutno také vždy zkoumat ochranný účel normy, kterou měl škůdce porušit (...). Teprve pokud dovodíme, že ochranný účel takové normy, a to osobní, věcný i modální, tedy určení, koho má daná norma chránit, před jakými škodami a jakým způsobem, dopadá na skutkové okolnosti případu, může vzniknout odpovědnost za škodu podle § 2910 občanského zákoníku (...). Podle této koncepce odpovědnosti, přijaté novým občanským zákoníkem, odpovědnost vzniká pouze za újmu, která spadá pod ochranný účel normy, tedy újmu, které má ochranná norma zabránit.**“*

Závěr

Institut ochranné normy a jejího ochranného účelu jsou novinkou v českém právním řádu, která přináší poměrně efektivní způsob určování rozsahu odpovědnosti škůdce za způsobenou újmu. Otázkou zůstává, zda a jak rychle si na toto vylepšení s původem v německém občanském zákoníku české právní prostředí zvykne a začne je plně aplikovat.

Mgr. Jaroslava Saxlová,

advokátní koncipientka

[TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Trojanova 12
120 00 Praha 2

Tel.: +420 224 918 490
Fax: +420 224 920 468
e-mail: ak@iustitia.cz

-
- [1] HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN:978-80-7400-287-8, s. 1549
- [2] HULMÁK, Milan a kol. Op. cit., s. 1549
- [3] Teorie adekvátní příčinné souvislosti modifikuje teorii podmínky (podle níž je příčinou každý jev, bez něhož by jiný jev (zde: újma) nenastal, resp. nenastal způsobem, jakým nastal) a tvrdí, že příčinná souvislost je dána tehdy, jestliže je škoda na základě obecné povahy, obvyklého chodu věcí a zkušeností odpovídajícím důsledkem protiprávního jednání nebo protiprávního stavu (blíže viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2011, sp. zn. 28 Cdo 3471/2009).
- [4] PIPKOVÁ, Petra Joanna. Ochranný účel normy a jeho význam pro vymezení rozsahu odpovědnosti za škodu (k § 2910 NOZ). Právník. 2013, roč. 152, č. 9, s. 869
- [5] § 823 odst. 1 BGB: „Kdo úmyslně nebo nedbalostně protiprávně způsobí újmu na životě, tělesné integritě, zdraví, svobodě, vlastnictví nebo jiném právu druhého, je povinen nahradit druhému tímto způsobenou újmu.“ (překlad autorky)
- [6] § 823 odst. 2 BGB: „Stejnou povinnost má i ten, kdo poruší zákon na ochranu jiného. Pokud je dle obsahu zákona možné jeho porušení i bez zavinění, je povinnost nahradit újmu dána jen v případě zavinění.“ (překlad autorky)
- [7] WALKER, Wolf-Dietrich; BROX, Hans. Besonderes Schuldrecht : Grundrisse des Rechts. 39. aktualisierte Aufl. München : C. H. Beck, 2015, s. 556
- [8] Srov. viz. § 2 úvodního zákona k německému občanskému zákoníku (EGBGB)
- [9] ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK Jan; FIALA, Josef, a kol. Op. cit. s. 931; HULMÁK, Milan a kol. Op. cit., s. 1543
- [10] Viz např. rozsudek Spolkového soudního dvora (BGH) ze dne 27. 1. 1954, sp. zn. 309/52 (BGHZ 12, 146), rozsudek Spolkového soudního dvora (BGH) ze dne 18. 11. 2003, sp. zn. VI ZR 385/02 (BGH NJW 2004, 365) či rozsudek Spolkového soudního dvora (BGH) ze dne 14. 5. 2013, sp. zn. VI ZR 255/11 (BGH NJW 2014, 64)
- [11] WALKER, Wolf-Dietrich; BROX, Hans. Op. cit., s. 557. V českém právním řádu by tedy za vyloučenou normu mohla být považována např. právní úprava trestného činu vlastizrady či rozvracení republiky dle §§ 309 a 310 zákona č. [40/2009](#) Sb., trestního zákoníku. – viz. PIPKOVÁ, Petra Joanna. Op. cit., s. 875
- [12] PIPKOVÁ, Petra Joanna. Op. cit., s. 872
- [13] Blíže viz. PIPKOVÁ, Petra Joanna. Op. cit., s. 876 a násl.
- [14] ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK Jan; FIALA, Josef, a kol. Op. cit. s. 931-932

Další články:

- [Smluvní autonomie vs. ochrana slabší strany v moderním kontraktačním právu](#)
- [Reklamace vad stavby](#)
- [Konec „severních ateliérů“? Nový stavební zákon otevírá dveře k rekolaudaci ubytovacích jednotek na plnohodnotné byty](#)
- [Oceňování nemovitosti a přiměřená náhrada při zrušení spoluvlastnictví](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 33.: Prevence střetu zájmů \(jednatel × společnost\)](#)
- [Úročení jistoty \(kauce\), kterou skládá podnájemce nájemci - II. díl](#)
- [Když obecní pozemky již nemusí být obecní - institut mimořádného vydržení v obecním právu](#)
- [Střet zájmů členů volených orgánů obchodních korporací: pravidla, proces a následky](#)
- [Dvě kiwi denně: EU schválila první zdravotní tvrzení pro čerstvé ovoce](#)
- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)